

Міністерство освіти і науки України
 Львівський національний університет імені Івана Франка
 Історичний факультет
 Кафедра етнології
 III курс

Загальноуніверситетська дисципліна з циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки

О П И С

навчального курсу та вимоги до оцінювання дисципліни «Гуцули, бойки, поліщуки: між традицією та сучасністю».

Викладач – канд. іст. наук, доц. *Ігор Ярославович Гілевич*.

Дисципліна “Гуцули, бойки, поліщуки: між традицією та сучасністю” належить до циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки для студентів третього курсу, та викладається у шостому семестрі в обсязі 3 кредитів за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS)

Мета навчального курсу

На основі найновіших здобутків української етнологічної науки та суміжних дисциплін розширити знань студентів про процес формування меж історико-етнографічних районів України, історію їхнього дослідження, загальноукраїнські риси, регіональні особливості та локальну специфіку основних ділянок традиційної культури етнографічних (гуцули, лемки, бойки, поліщуки) та локальних груп (волиняни, подоляни, покутяни, слобожани та ін.) українського народу. Розкрити природні, політичні й міграційно-демографічні чинники, які зумовили появу і розвиток у різних районах відмінних елементів етнокультури. На фоні цього розмаїття простежити інваріантні (незмінні) компоненти традиційної культури, тобто спільні для українців на всій їхній етнічній території. Показати роль елементів традиційної культури у сучасному житті мешканців різних етнографічних районів України, їхній потенціал у розвитку туристичної привабливості України.

Головною метою навчального курсу є ознайомлення студентів з регіональними комплексами традиційної культури та побуту українців. При викладанні предмету студенти дізнаються про історію розробки історико-етнографічного районування України та його проблемні моменти на сучасному етапі. На основі найновіших здобутків української етнологічної науки та суміжних дисциплін в межах навчального курсу розглядається процес формування меж історико-етнографічних районів України, історія їхнього дослідження, загальноукраїнські риси, регіональні особливості та локальна специфіка основних ділянок традиційної культури етнографічних (гуцули, лемки, бойки, поліщуки) та локальних груп (волиняни, подоляни, покутяни, слобожани та ін.) українського народу. Розкриваються природні, політичні й міграційно-демографічні чинники, які зумовили появу і розвиток у різних районах відмінних елементів етнокультури. На фоні цього розмаїття простежуються інваріантні (незмінні) компоненти традиційної культури, тобто спільні для українців на всій їхній етнічній території.

Завдання:

- ◎ ознайомити студентів із методологічними принципами розробки схеми історико-етнографічного районування України та її проблемними моментами;
- ◎ розглянути специфіку та стан дослідження різних історико-етнографічних районів;
- ◎ ознайомити студентів з основними регіональними рисами та локальними особливостями господарських занять, матеріальної, духовної та соціонормативної культури мешканців різних історико-етнографічних районів, специфікою її побутування на сучасному етапі та туристичним потенціалом;
- ◎ Після завершення курсу студент буде:

◎ **знати:**

- ◎ - етнографічні та локальні групи українського народу, найважливіші особливості їхньої традиційної культури;
- ◎ - основні літературні праці, фільми та твори мистецтва, що присвячені традиційній культурі етнографічних та локальних груп українського народу;

◎ **розуміти**

- ◎ - зміст понять: етнос, етнографічна група, локальна група, етнографічний район, етнічна група, етнічна ідентичність, національний, національна меншина, ознаки і властивості, свідомість, самосвідомість, самоідентифікація, традиційно-побутова культура;
- ◎ - тенденції трансформації та нівеляції регіональних особливостей традиційної культури українців упродовж XIX – початку XXI ст.;
- ◎ - роль елементів традиційної культури у сучасному житті мешканців різних етнографічних районів України, їхній потенціал у розвитку туристичної привабливості України загалом та її окремих регіонів зокрема;

◎ **вміти:**

- ◎ - самостійно давати комплексну характеристику традиційної культури, ареалу розселення та історії дослідження різних етнографічних та локальних груп українського народу;
- ◎ - застосовувати на практиці у туристичній, освітній, мистецькій, рекламній, торгівельній, розважальній та інших сферах ті знання, що студент отримав під час вивчення курсу; **Вимоги до курсу**

Виклад матеріалу і контроль засвоєння знань студентами здійснюватимуться у вигляді тезового викладу лектором основних положень кожної теми з їх подальшим обговоренням на практичних заняттях базі самостійної домашньої підготовки студентів.

Підсумковий рейтинг визначається за **100-бальною шкалою** за роботу студентів упродовж семестру:

- **35 балів** за роботу на практичних заняттях;
- Виконання **домашньої творчої роботи** на задану лектором тему (обсяг від 10 сторінок обов'язково зі списком використаної літератури та посторінковими підрядковими покликаннями на джерела та літературу) (**максимально 25 балів**). Це має бути невелике дослідження про регіональні особливості певного елемента тієї ділянки традиційної культури українців (звичаю, атрибута, учасника, форми проведення тощо), над якою студент працює на науковому семінарі (тему узгоджувати з лектором) – здати **до 15 травня** (можливо проведемо публічний захист перед групою);
- Підсумкове тестування (**максимально 40 балів**), що проводяться за результатами вивчення змістовних модульних частин навчального курсу.

Шкала перерахування оцінок:

90-100 балів – відмінно – 5 – А

81-89 балів – дуже добре – 4 – В

71-80 балів – добре – 4 – С

61-70 балів – задовільно – 3 – D

51-60 балів – достатньо – 3 – E

21 бал – допуск до іспиту

До **20 балів** – незадовільно – 2 – FX

Сума балів після здачі по талону № 1, 2 (**0-50**) – незадовільно – 2 – FX

Сума балів після здачі по талону “К” (**0-50**) – незадовільно – 2 – F.

**Список рекомендованої літератури до курсу:
Основна**

1. Бойківщина: історико-етнографічне дослідження / за ред. Ю.Г.Гошка. К. : Наукова думка, 1983. 304 с.
2. Гілевич І. Постчорнобильські експедиції 1993–2018 років на тлі польових дослідженнях Полісся України другої половини ХХ – початку ХХІ ст. // Вісник Львівського університету. Серія історична. 2019. Спеціальний випуск: На пошану професора Романа Шуста. С. 952–966. (<http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/history/article/view/9903>).
3. Глушко М. Етнографічне районування України: стан, проблеми, завдання (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ століть) // Вісник Львівського університету. Серія історична. 2009. Вип. 44. С. 179–214. (http://chtyvo.org.ua/authors/Hlushko_Mykhailo/Etnohrafichne_raionuvannia_Ukrainy_stan_problemy_zavdannia_za_materialamy_naukovykh_doslidzhen_druho.pdf)
4. Глушко М. Етнографічне районування української Галичини (за матеріалами наукових досліджень ХІХ – початку ХХ ст.) // Галичина: Етнічна історія: тематичний збірник статей. Львів, 2008. С. 46–80. (http://shron1.chtyvo.org.ua/Makarchuk_Stepan/Halychyna_Etnichna_istoriia_Tematychnyi_zbirnyk_statei.pdf)
5. Глушко М. Середнє Полісся у системі етнографічного районування України: локалізація, межі (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ ст.) // Вісник Львівського університету. Серія історична. 2008. Вип. 43. С. 15–33. (http://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/Глушко_1.pdf)
6. Глушко М., Хомчак Л. Надсяння: традиційна культура і побут (етнолінгвістичні скарги). Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2017. 591 с.
7. Горленко В. Литвини півночі України – ймовірний уламок нащадків племені літописних сіверян // Пам'ятки України. 2001. № 1–2. С. 85–103.
8. Гузій Р. З народної танатології: карпатознавчі розсліди. Львів: ІН НАН України, 2007. 351 с.
9. Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження / відп. ред. Ю. Г. Гошко. К.: Наукова думка, 1987. 471 с.
10. Етнографічні групи українців Карпат. Бойки / за ред. С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. 576 с.
11. Етнографічні групи українців Карпат. Гуцули / за ред. С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. 384 с.
12. Етнографічні групи українців Карпат. Лемки / за ред. С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. 368 с.
13. Кирчів Р. Етнографічне районування України // Етнографія українців: навч. посібн. / за ред. проф. С. А. Макаруча; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. С. 185–214.
14. Кирчів Р. Із фольклорних регіонів України: нариси й статті. Львів : ІН НАН України, 2002. 351 с.
15. Кирчів Р. Опілля як етнографічно-фольклорний регіон України // Народознавчі Зошити. 2005. № 1–2. С. 50–59.
16. Кирчів Р. Покуття як історико-етнографічний район України // Народознавчі зошити. 2017. № 1. С. 3–22. (http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2017_1_3)
17. Кирчів Р. Ф. Етнографічне дослідження Бойківщини. К.: Наукова думка, 1978. 174 с.
18. Кожоляно Г. Етнографія Буковини. Чернівці, 1999. Т. 1. 378 с.; 2001. Т. 2. 424 с.; 2004. Т. 3. 392 с.
19. Кутельмах К. Календарна обрядовість як етногенетичне джерело // Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат. У 4-х тт. Львів: ІН НАН України, 2006. Т. II: Етнологія та мистецтвознавство. С. 473–557.

20. Кушнір В. Г. Господарсько-побутова адаптація українців південно-західного степу і нижнього Подунав'я (друга половина XIX – перша половина XX ст.). Одеса: КП ОМД, 2012. 191 с.
21. Лемківщина: історико-етнографічне дослідження у 2 т. / за ред. С. П. Павлюка. Львів: Інститут народознавства НАН України, 1999. Т. 1. 360 с.; 2002. Т. 2. 417 с.
22. Макарчук С. Історико-етнографічні райони України: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. 351 с., 53 іл.
23. Поділля: Історико-етнографічне дослідження / [відп. ред. А. П. Пономарьов]. К.: ВНКЦ “Доля”, 1994. 499 с.
24. Пуківський Ю. Весняна календарно-побутова обрядовість українців історико-етнографічної Волині: монографія. Львів, 2015. 310 с.
25. Радович Р. Поліське житло: культурно-генетичні витоки та еволюційні процеси. Львів: ІН НАНУ, 2017. 851 с.
26. Тиводар М. Етнографія Закарпаття: історико-етнографічний нарис. Ужгород: Гражда, 2011. 416 + 16 с. кол. іл.
27. Холмщина і Підляшся: історико-етнографічне дослідження / відп. ред. В. Борисенко. К.: Родовід, 1997. 383 с.

Додаткова

28. Кирчів Р. Етнографічне районування України. Етнографія України: навч. посібник / [за ред. С. А. Макарчука]. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Львів, 2004. С. 123–148.
29. Кирчів Р.Ф. Етнографічне районування України // Українське народознавство: навч. посібник / [за заг. ред. С. П. Павлюка]. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, 2004. С. 56–70.
30. Білан М. С., Стельмащук Г. Г. Український стрій. 2-е вид. Львів: Априорі, 2011. 313 с.
31. Войтович Н. Народна демонологія Бойківщини. Львів: Сполом, 2015. 227 с.
32. Гілевич І. “Регіональний історико-етнографічний атлас України, Білорусії та Молдавії” і польові дослідження в Україні (середина 1960-х – початок 1970-х рр.) // Народознавчі зошити. 2011. № 3. С. 401–412. (http://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/01/08_Hilevych_ist.-etnogr.-Atlas_2011-1.pdf).
33. Гілевич І. Внесок Людмили Шевченко у підготовку двотомної колективної монографії “Українці” (1954 – початок 1960-х років) // Наукові зошити історичного факультету Львівського університету. Львів, 2015. Вип. 16. С. 102–120. (<http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/snote/article/view/28/26>).
34. Гілевич І. Комплексні Закарпатські експедиції другої половини 1940-х років: завдання, проведення та наукові результати // Українці й народи Центрально-Східної Європи: культура та історична спадщина: збірник наукових праць на пошану професора Михайла Тиводара. Ужгород: Карпати, 2015. С. 319–337.
35. Глушко М. “Гуцульщина” Володимира Шухевича – відображення стану української етнографії наприкінці XIX – на початку XX ст. // Шухевич В. Гуцульщина: в 5 ч. / Передм. А. А. Карпенко; післям. М. С. Глушко; упоряд. О. О. Савчук (Репринтне видання 1899–1908 рр.). Харків: Видавець О. Савчук, 2018. С. 1205–1216.
36. Глушко М. “Дід” – традиційний хліборобський атрибут різдвяно-новорічних свят українців Надсяння // Народна творчість та етнологія. – 2016. – № 6. – С. 31–41.
37. Глушко М. Історико-етнографічна Волинь: локалізація, межі (за матеріалами наукових досліджень другої половини XX – початку XXI ст.) // III Міжнародний науковий конгрес українських істориків “Українська історична наука на шляху творчого поступу”. Луцьк, 17–19 травня 2006 р.: Доповіді та повідомлення: В 3-х т. – Луцьк, 2007. – Т. 1. – С. 111–119.
38. Глушко М. Надсяння: локалізація і межі етнографічного району України // НТЕ. 2017. № 3. С. 7–15.
39. Глушко М. Надсяння: локалізація та межі етнографічного району // Фортеця: збірник заповідника “Тустань”. Львів: Простір-М, 2018. Кн. 3. С. 372–383.

40. Глушко М. Підгір'я – окрема етнографічна одиниця України? // Вісник Львівського університету. Серія історична. 2013. Вип. 48. С. 299–318. (<http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/history/article/download/556/564>)
41. Глушко М. Постчорнобильське експедиційне етнографічне дослідження Середнього Полісся (наукові здобутки, прогалини, завдання) // Народознавчі зошити. 2006. № 3–4. С. 321–327.
42. Глушко М. Традиційні звичаї та обряди Свят-вечора українців Надсяння // Народознавчі зошити. 2016. № 6. С. 1320–1330.
43. Глушко М., Хомчак Л. Надсяння: традиційна культура і побут (етнолінгвістичні скарби). Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2017. 591 с.
44. Данилюк А. Скарби народної архітектури Гуцульщини. Львів: Логос, 2000. 135 с., іл.
45. Данилюк А. Г. Українські скансени. Історія виникнення, експозиції, проблеми розвитку. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. 103 с.: іл.
46. Данилюк А. Г. Шляхами України : етнографічний нарис. – Львів: Світ, 2003. – 256 с.
47. Етнографія Києва і Київщини: традиції й сучасність / [відп. ред. В. Ф. Горленко]. К.: Наукова думка, 1986. 271 с.
48. Етнографія України: Навч. посібн. / За ред. проф. С.А. Макаручука. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Львів: Світ, 2004. 518 с.
49. Етнографія українців: навч. посібн. / за ред. проф. С. А. Макаручука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
50. Заставний Ф. Д. Географія України: у двох книгах. Львів: Світ, 1994. 470 с.
51. Збір І. Оскар Кольберг і його збірник “Покуття”: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – 269 с.
52. Кирчів Р. Історіографія етнографічного дослідження Покуття // Народознавчі зошити. 2015. № 1. С. 70–90. (http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaZo_2015_1_9)
53. Косміна Т. В. Сільське житло Поділля. Кінець XIX–XX ст.: історико-етнографічне дослідження. К., 1980.
54. Макаручук С. Історико-політичне та етнографічне районування України: питання співвідносності // Народознавчі Зошити. 2001. № 3. С. 388–393.
55. Общественный, семейный быт и духовная культура населения Полесья / [под ред. В. К. Бондарчика]. Минск: Наука и техника, 1987. 376 с.
56. Сапеляк О. Етнографічні студії в Науковому товаристві ім. Шевченка (1898–1939 р.р.). Львів, 2000. 207 с.; іл.
57. Стельмах Г.Ю. Етнографічне районування України кінця XIX – початку XX ст. // Українська етнографія. К.: Вид-во АН УРСР, 1958. С. 106–114. (Наукові записки / ІМФЕ АН УРСР ; т. IV).
58. Українська етнологія: Навч. посібн. / За ред В.К. Борисенко. К.: Либідь, 2007. 400 с.
59. Українське народознавство: Навч. посібн. / За ред. С.П. Павлюка. Вид. 2-ге, перероб. і доп. К.: Знання, 2004. 570 с.